

QURILISH VA KIMYO SANOATIDA SHAXSIY HIMOYA VOSITALARINI TO'G'RI TANLASH VA ULARDAN FOYDALANISH

Andijon davlat texnika instituti
“Mehnat muhofazasi” kafedrası
o'qituvchisi **R.S.Qurbonova**
Abdusamatov Asadbek
Andijon davlat texnika instituti
“MMTX” yo'nalishi 3- kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola “Qurilish va kimyo sanoatida shaxsiy himoya vositalarini to'g'ri tanlash va ulardan foydalanish” mavzusiga bag'ishlangan bo'lib, mehnat muhofazasi va ishchilar xavfsizligini ta'minlashda shaxsiy himoya vositalarining ahamiyatini o'rganadi. Maqolada shaxsiy himoya vositalarining turlari, ularning funktsiyalari va qurilish hamda kimyo sanoatida qo'llanilishidagi muhim jihatlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqola himoya vositalarini tanlashda e'tibor berilishi lozim bo'lgan omillar, masalan, ish sharoitlari, xavf darajasi va individual ehtiyojlar haqida batafsil ma'lumot beradi. Shaxsiy himoya vositalaridan to'g'ri foydalanish amaliyotlari, ularning saqlanishi va parvarishi ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: qurilish sanoati, kimyo sanoati, ishchilar xavfsizligi, ish sharoitlari, shaxsiy himoya vositalari, qo'lqop, respiratorlar, ko'zoynak.

Kirish. Shaxsiy himoya vositalari ishchilarning sog'lig'ini va xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, ayniqsa qurilish va kimyo sanoatida. Ushbu sohalarda ish sharoitlari ko'pincha xavfli bo'lib, turli xil xavf-xatarlar mavjud. Shaxsiy himoya vositalari ularning foydalanish joylariga qarab turlicha bo'ladi. Bosh himoya vositalariga qopqoqlar, shlyapalar va qattiq bosh qoplamalari kiradi. Ular boshni jarohatlardan, tushayotgan ob'ektlardan va boshqa mexanik ta'sirlardan himoya qiladi. Qurilish sohasida, masalan, yuqori joylarda ishlashda bunday himoya vositalarini taqish zarur.

Ko'zlarni himoya qilish uchun maxsus ko'zoynaklar va shildiklar ishlatiladi. Kimyo sanoatida kimyoviy moddalar bilan ishlashda ko'zlarni himoya qilish juda muhimdir, chunki kimyoviy moddalarning ko'zga tushishi jiddiy jarohatlarga olib kelishi mumkin. Qurilishda esa chang va boshqa zarrachalardan himoya qilish uchun ko'zoynaklar ishlatiladi [1].

Quloqni himoya qilish uchun quloq qoplamalari yoki quloqchalar ishlatiladi. Qurilish va kimyo sanoatida shovqin darajasi yuqori bo'lishi mumkin, bu esa eshitish qobiliyatiga zarar etkazishi mumkin. Shuning uchun, shovqinli muhitda ishlayotgan ishchilar uchun quloq himoyasi zarur.

Nafas olish yo‘llarini himoya qilish uchun respiratorlar va nafas olish apparatlari qo‘llaniladi. Kimyo sanoatida kimyoviy bug‘lar va changlardan saqlanish uchun respiratorlar zarur. Qurilishda esa, chang va boshqa zararli moddalar bilan ishlashda nafas olish yo‘llarini himoya qilish muhim ahamiyatga ega.

Qo‘lni himoya qilish uchun maxsus qo‘lqoplar, oyoqni himoya qilish uchun esa qattiq poyabzallar ishlatiladi. Kimyo sanoatida kimyoviy moddalar bilan ishlashda qo‘lqoplar zarur, chunki ular terining to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta‘siridan himoya qiladi. Qurilishda qattiq poyabzallar ishchilarning oyoqlarini jarohatlardan saqlaydi.

Tanani himoya qilish uchun maxsus kiyimlar, masalan, himoya kostyumlari va ko‘ylaklar ishlatiladi. Ular ishchining terisini zararli moddalar, issiqlik yoki sovuqdan himoya qiladi. Kimyo sanoatida kimyoviy moddalar bilan ishlashda maxsus himoya kostyumlari zarur.

Qurilish va kimyo sanoatida shaxsiy himoya vositalarining to‘g‘ri tanlanishi va ulardan foydalanilishi juda muhimdir [2]. Har bir shaxsiy himoya vositalari turining o‘ziga xos vazifasi bor va ishchilarning xavfsizligini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Shaxsiy himoya vositalarini tanlashda ish sharoitlarini hisobga olish, xavf darajasini aniqlash va individual ehtiyojlarni inobatga olish lozim.

Himoya vositalarini tanlash jarayoni ishchilarning xavfsizligini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon bir qator omillarni hisobga olishni talab qiladi, jumladan, ish sharoitlari, xavf darajasi va individual ehtiyojlar. Har bir omil o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, to‘g‘ri tanlov qilishda e‘tiborga olinishi zarur.

Ish sharoitlari. Ish sharoitlari himoya vositalarini tanlashda birinchi o‘rinda turadi. Har xil ish joylari turli xil xavf-xatarlarni o‘z ichiga oladi. Masalan, qurilish maydonchalarida ishchilar ko‘pincha yuqori balandlikda ishlashadi, shuning uchun ularning himoya vositalari (masalan, xavfsizlik kamarlar va qattiq poyabzallar) balandlikdan tushish xavfini kamaytirishi kerak. Bundan tashqari, kimyo sanoatida ishlovchilarga kimyoviy moddalar bilan ishlashda maxsus respiratorlar va himoya ko‘zoynaklari kerak bo‘lishi mumkin. Ish joyining harorati ham muhim omil hisoblanadi; issiq muhitda ishlovchilar uchun nafas olish yo‘llarini himoya qiluvchi vositalar va yengil kiyimlar zarur bo‘lishi mumkin, sovuq muhitda esa issiq va izolyatsiyalangan kiyimlar talab etiladi [3].

Xavf darajasi. Xavf darajasi himoya vositalarini tanlashda muhim omil hisoblanadi. Har bir ish joyida xavf darajasi farq qiladi va bu xavflarni baholash zarur. Xavflar quyidagi turlarga bo‘linishi mumkin:

✓ Mexanik xavflar - tushayotgan ob‘ektlar yoki kesishlardan himoya qilish uchun qattiq poyabzallar, qo‘lqoplar va boshqa himoya vositalari zarur.

✓ Kimyoviy xavflar - kimyoviy moddalar, gazlar yoki bug‘lar bilan ishlashda himoya ko‘zoynaklari, respiratorlar va maxsus kiyimlar talab etiladi.

✓ Biologik xavflar - biologik moddalar bilan ishlovchilar uchun maxsus himoya vositalari (masalan, qo‘lqoplar va niqoblar) kerak bo‘lishi mumkin.

Xavf darajasini aniqlash uchun ish beruvchilar xavf-xatarlarni baholash jarayonini o‘tkazishlari va ishchilarning sog‘lig‘i va xavfsizligini ta‘minlash uchun zarur bo‘lgan himoya vositalarini tanlashlari lozim [4].

Individual ehtiyojlar. Ishchilarning individual ehtiyojlari ham himoya vositalarini tanlashda muhim ahamiyatga ega. Har bir ishchi o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lishi mumkin: ba’zi odamlar allergiyalarga ega, boshqalari esa maxsus o‘lchovdagi yoki dizayndagi himoya vositalarini talab qilishi mumkin. Shuningdek, ishchilarning jismoniy holati ham e’tiborga olinishi kerak. Masalan, ba’zi ishchilar og‘irlikni ko‘tarishda qiynalishi mumkin, shuning uchun ularga qulay va yengil himoya vositalari tanlanishi lozim. Boshqa tomondan, ba’zi ishchilar yuqori darajadagi harakatlanuvchanlikni talab qiladigan vazifalarni bajarayotgan bo‘lishi mumkin, shuning uchun ularning himoya vositalari qulay va harakat erkinligini ta‘minlashi zarur.

Himoya vositalarini tanlashda ish sharoitlari, xavf darajasi va individual ehtiyojlarni hisobga olish juda muhimdir. To‘g‘ri tanlangan shaxsiy himoya vositalar ishchilarning sog‘lig‘i va xavfsizligini ta‘minlashga yordam beradi. Ish beruvchilar va ishchilar o‘rtasida samarali muloqot va hamkorlik bu jarayonda muhim rol o‘ynaydi. Har bir ishchi o‘zining ehtiyojlarini bildirishi va zarur bo‘lgan himoya vositalarini olish uchun aktiv ishtirok etishi lozim. Shunday qilib, xavfsiz ish muhitini yaratish mumkin bo‘ladi.

Shaxsiy himoya vositalari ishchilarning sog‘lig‘ini va xavfsizligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Ular turli xil xavf-xatarlar, jumladan, mexanik, kimyoviy, biologik va fizik xavflardan himoya qiladi. Shaxsiy himoya vositalaridan to‘g‘ri foydalanish, ularning saqlanishi va parvarishi ishchilarning xavfsizligini oshirishda va himoya vositalarining samaradorligini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega.

Shaxsiy himoya vositalaridan to‘g‘ri foydalanish. Shaxsiy himoya vositalaridan to‘g‘ri foydalanishning birinchi qoidasi – ularni to‘g‘ri tanlashdir. Ish joyidagi xavf-xatarlarni baholash orqali, har bir ishchi o‘z faoliyatiga mos keladigan himoya vositalarini tanlashi kerak. Masalan, qurilish sohasida ishlovchilar uchun qattiq poyabzallar va helmetlar zarur bo‘lishi mumkin, kimyo sanoatida esa respiratorlar va maxsus qo‘lqoplar talab etiladi. Shaxsiy himoya vositalari ni kiyishdan oldin uning holatini tekshirish zarur. Agar himoya vositasi shikastlangan yoki eskirgan bo‘lsa, uni ishlatmaslik kerak. Har bir ishchi shaxsiy himoya vositalarini to‘g‘ri kiyishi lozim: masalan, qo‘lqoplar to‘g‘ri o‘lchovda bo‘lishi va qulay tarzda kiyinishi kerak. Shaxsiy himoya vositalarini ishlatish jarayonida harakat erkinligi va qulaylikni ta‘minlash muhimdir [5].

Shaxsiy himoya vositalarini saqlanishi. Shaxsiy himoya vositalarini saqlash jarayoni ham muhimdir. Ularni toza va quruq joyda saqlash kerak, chunki namlik va ifloslanish himoya vositalarining sifatini pasaytirishi mumkin. Har bir shaxsiy himoya vositalari turi uchun alohida saqlash shartlari mavjud: masalan, respiratorlar va ko'zoynaklar alohida qutichalarda saqlanishi kerak. Shaxsiy himoya vositalarini saqlashda quyidagi qoidalarga amal qilish muhim:

- ❖ Shaxsiy himoya vositalarni har ishlatgandan keyin tozalash kerak. Bu, ayniqsa, kimyoviy moddalar yoki biologik materiallar bilan ishlaganda juda muhimdir.
- ❖ Ishlatilgan va yangi shaxsiy himoya vositalarni bir-biridan ajratish zarur. Bu infeksiya yoki boshqa xavf-xatarlarning tarqalishini oldini olishga yordam beradi.
- ❖ Shaxsiy himoya vositalarni to'g'ri saqlash joyi tanlanishi lozim. Ular quyosh nuridan, yuqori harorattan va kimyoviy moddalar bilan aloqa qilmasligi kerak.

Shaxsiy himoya vositalarni parvarishi. Shaxsiy himoya vositalarni parvarish qilish uning xizmat muddatini uzaytiradi va samaradorligini oshiradi. Har bir shaxsiy himoya vositalari turi uchun parvarish qilish qoidalari mavjud:

- ✓ Qo'lqoplarni toza suv va yumshoq sabun bilan yuvish kerak. Kimyoviy qo'lqoplarni esa maxsus tozalovchi vositalar bilan tozalash tavsiya etiladi.
- ✓ Respiratorlarning filtrlari muntazam ravishda almashtirilishi kerak. Ularni yuvishdan oldin ishlab chiqaruvchi ko'rsatmalariga amal qilish zarur.
- ✓ Ko'zoynaklarni doimiy ravishda tozalash va ularning shikastlanmaganligini tekshirish lozim. Agar linzalar chizilgan bo'lsa, ularni almashtirish kerak.

Xulosa. Shaxsiy himoya vositalaridan to'g'ri foydalanish, ularning saqlanishi va parvarishi ishchilarning xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Har bir ishchi o'zining himoya vositalarini to'g'ri tanlashi, ulardan samarali foydalanishi va ularni parvarish qilishga e'tibor berishi lozim. Bu nafaqat ishchilarning sog'lig'i uchun, balki umumiy ish joyining xavfsizligi uchun ham muhimdir. Ish beruvchilar esa o'z navbatida ishchilarga zaruriy treninglar berib, Shaxsiy himoya vositalarni taqdim etishlari zarur. Shunday qilib, xavfsiz ish muhitini yaratish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'.R.Yo'ldoshev, O.D.Rahimov, R.T.Xo'jaqulov, O.T.Hasanova. Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi. – T.: "Davr nashriyoti" MChJ, 2013, 200 bet.
2. Mehnat muhofazasi: Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'l. / M.Sodiqov, B.Yusupov; O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta-maxsus ta'lim vazirligi, O'rta maxsus kasb-hunar ta'limi markazi. – T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyotmatbaa ijodiy uyi. 2016. 128 b.

3. Narziyev Sh.M, Mudarisova R.X, Gaibnazarov S.B. Sohalar mehnat va texnika xavfsizligi. (O'quv qo'llanma). / Toshkent: "Firdavsshoh", 2023. - 219 b
4. E.I.Ibragimov, S.Gazinazarova, O.R.Yuldashev. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik.-T.: TIMI. 2014.-536 b.
5. Yormatov G.Yo., Yuldashev O.P.Xamrayeva A L . Xayot faoliyati xavfsizligi./ Darslik. - T.: Aloqachi. 2009. -348 b.

